

*“Taiteilijat, jotka eivät osaa tehdä näköispatsasta, kannattavat tietenkin abstraktia”:
Matti Nykäsen muistomerkistä vuonna 2019 käyty keskustelu Keskisuomalainen-lehdessä*

Hanna Niemi
MSLA034 Museologian kandidaatintutkielma
27.4.2020

Sisällys:

Tiivistelmä

1. Johdanto...1
- 1.2. Matti Nykänen ilmiönä ja urheilijamonumentin yhteisöllinen merkitys...1
- 1.3. Keski-suomalainen muistomerkkikeskustelun foorumina...7
- 1.4. Dispositio...8
2. “Matti Nykäsellemme kaupungin hautajaiset ja hautakivi jossa olympiarenkaat!” Keskustelu käynnistyy...8
3. “Tietenkin näköispatsas upeasti suksilla ilmassa!” Näköisveistoksen kannattajat...18
4. “Matin säätiö tai vastaava tukemaan nuoria mäkipotkijia ja kotkattaria!” Muunlaisen muistomerkin tai muistelutavan kannattajat...23
5. “Nykäsellähän on jo oma kaupunginosa Mäki-Matti.” Ne, jotka eivät pidä muistomerkkiä tarpeellisena...28
6. Päättäminen...30
7. Lähteet...33
- 7.1. Alkuperäislähteet...33
- 7.2. Kirjallisuus...33

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksen laitos
Tekijä – Author Hanna Niemi	
Työn nimi – Title "Taiteilijat, jotka eivät osaa tehdä näköspatsasta, kannattavat tietenkin abstraktia": Matti Nykäsen muistomerkistä vuonna 2019 käyty keskustelu Keski-suomalainen-lehdessä	
Oppiaine – Subject Museologia	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 32
Tiivistelmä – Abstract <p>Mäkihyppääjä Matti Nykäsen kuoltua helmikuussa 2019 alkoi vilkas keskustelu siitä, tulisiko hänelle pystyttää muistomerkki Jyväskylään, ja millainen tämän teoksen tulisi olla. Kandidaatintutkielmassani perehdyn siihen, millaisia näkemyksiä keski-suomalaisilla, ennen kaikkea jyväskyläläisillä, vuonna 2019 oli "Matti-ilmioistä" ja siitä, mikä olisi oikea tapa tallettaa se tuleville sukupolville. Aineistoni koostui Keski-suomalainen-lehden mielipidekirjoituksista, joissa otettiin vuoden aikana useasti kantaa aiheeseen.</p> <p>Enemmistö kommentoineista lukijoista kannatti perinteistä näköisveistosta, mutta myös abstraktit ehdotukset saivat puoltajansa. Yksi keskeisimmistä kysymyksistä keskustelussa oli teoksen tuleva sijainti: paikkan haluttiin olevan Nykäselle merkityksellinen mutta myös hyvin ihmisten saavutettavissa. Nykäsen muistomerkistä käyty keskustelu noudatti monista aiemmista muistomerkkikeskusteluista tuttua kaavaa, joissa taiteilijat ehdottavat abstraktimpia vaihtoehtoja kun taas "tavallinen kansa" toivoo näköisveistosta, joka koetaan arvokkaaksi tavaksi ikuistaa henkilö. Keskiössä ovat kysymykset siitä, kuka ansaitsee tulla muistetuksi ja ketä varten muistomerkki lopulta pystytetään.</p> <p>Urheilijat eroavat monista muista merkkihenkilöistä siinä, että usein heitä muistetaan veistoksella jo heidän eläessään. Matti Nykänen puolestaan nousee keskusteluissa omaksi luvukseen siinä mielessä, että riippumatta hänen elämänsä ristiriitoja herättäneistä tapahtumista hänet halutaan muistaa ennen kaikkea "maailman parhaana mäkihyppääjänä".</p>	
Asiasanat – Keywords Muistomerkki, monumentti, näköspatsas, patsas, urheilija, Matti Nykänen, muistaminen, unohtaminen, julkinen taide	
Säilytyspaikka – Depository JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

1.1. Johdanto

Museologian kandidaatin tutkielmassani perehdyn Matti Nykäsen muistomerkistä vuoden 2019 aikana käytyyn keskusteluun Keskisuomalainen-lehdessä. Urheilijauransa aikana lukuisia kultamitaleja voittaneen mäkihyppääjän kuoltua 4.2.2019 heräsi nopeasti vilkas keskustelu siitä, tulisiko hänelle pystyttää muistomerkki hänen synnyinkaupunkiinsa Jyväskylään, ja millainen tämän teoksen tulisi olla. Tutkin sitä, millaisia näkemyksiä keskisuomalaisilla, ennen kaikkea jyväskyläläisillä, on “Matti-ilmioistä” ja siitä, mikä olisi oikea tapa tallettaa se tuleville sukupolville. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. **Millaisia mielipiteitä Keskisuomalaisen lukijoilla on Matti Nykäsen tulevasta muistomerkistä?**
2. Mikä olisi lukijoiden mielestä sopiva tapa ikuistaa ja materiaalistaa Matti Nykänen ja hänen elämäntarinansa? Mitä hänestä halutaan muistaa? Entä unohtaa?
3. Kenellä lukijoiden mielestä tulisi olla valta päättää lopullisesta muistomerkistä ja sen sijainnista?

Valitsin tämän aiheen koska olen kiinnostunut muistamiseen ja unohtamiseen liittyvistä kysymyksistä. Millaisia erilaisia kokemuksia ihmisillä on jostakin tietystä ilmiöstä tai julkisuuden henkilöstä? Ketä pidetään julkisen muistomerkin arvoisena, ja millainen tämän muistomerkin tulisi olla, jotta se herättäisi katsojassaan toivotunlaisia tunteita? Millaisia sävyjä muistomerkistä käytävä keskustelu saa, kun kyseessä on henkilö, josta monilla on vahvoja ja toisistaan voimakkaastikin eriäviä mielipiteitä?

Ajallisesti olen rajannut tutkittavaksi lehdet Nykäsen kuolemasta vuoden 2019 loppuun, sillä muistomerkistä käydyt yleisöäänestyksen tulokset julkistettiin loppuvuodesta, 26.11.2019. Päätännössä huomioin sitä, mihin suuntaan tilanne on kehittynyt varsinaisen tarkasteluajanjakson jälkeen; virallinen päätös muistomerkistä oli tarkoitus tehdä helmikuussa 2020, vuosi Nykäsen kuoleman jälkeen. En ulota varsinaista tarkastelujaksoa vuoden 2020 puolelle kandidaatin tutkielmaan liittyvien aikataulullisten tekijöiden ja työn laajuuden vuoksi. Jo vuoden 2019 mielipiteissä on runsaasti hedelmällistä analysoitavaa.

1.2. Matti Nykänen ilmiönä ja urheilijamonumentin merkitys yhteisölle

Matti Nykänen (s. 17.7.1963 Jyväskylä, k. 4.2.2019 Lappeenranta) oli yksi kaikkien aikojen menestyneimmistä mäkihyppääjistä. Hän voitti neljä olympia- ja viisi MM-kultaa, minkä lisäksi hän sai urheilijauransa jälkeen muusikkona kultalevyn – ainoana olympiavoittajana Tapio Rautavaaran

ohella. Hänen elämäänsä mahtui monenlaista ylä- ja alamäkeä, ja medialle hänen edesottamuksensa olivat suoranaista kultakaivos. Nykäsellä oli aina laaja suosio, ja hänen kuoltuaan valtio kustansi hänen hautajaisensa.¹ Teoksessaan *Kiveen hakatut: urheilun unelmia ja urotekoja* (2019) Arto Teronen ja Jouko Vuolle luonnehtivat Nykästä ja hänen elämäänsä seuraavasti:

“Kuvaavin esimerkki yhteiskunnan vaikeudesta käsitellä sankariaan syntyi kuitenkin Matin yllättävän kuoleman jälkeen. Päätäjien keskuudessa puhuttiin jo vakavasti valtiollisista hautajaisista miehelle, jolla oli neljä olympiakultaa ja iso tukku maailmanmestaruuksia muiden mitalien ohella mutta myös rötöksiä, vankeustuomioita, julkisia herjauksia ja monin tavoin ympäristöönsä vaikuttanut rikkinäinen elämä. Matti Nykäsestä on löydettävissä suomalaisen omantunnon ja itsetunnon sekasortoinen kokonaisuus.”²

Nykäsen alkoholin sävyttämä yksityiselämä oli usein otsikoissa, mutta hänen suosionsa oli niin vankkaa, etteivät esimerkiksi puheet parisuhdeväkivallasta saaneet ihailijoita epäröimään. Kuten Teronen ja Vuolle toteavat, Nykänen oli uransa alusta lähtien eräänlainen supermies, jolle oli kannattajiensa silmissä sallittua lähes mikä tahansa.³ Artikkelinsa lopuksi Teronen ja Vuolle ottavat lyhyesti kantaa käynnissä olleeseen muistomerkkikeskusteluun. He toteavat, että Matti Nykänen on arvoitus, mutta ennen kaikkea hän oli maailman paras mäkihyppääjä, ja sen tulisi olla teemana Jyväskylään tehtävässä veistoksessakin.⁴

Tutkimusaiheena Matti Nykäsen muistomerkistä käytävä keskustelu on ajankohtainen ja edelleen käynnissä, mutta pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna sama keskustelu on käyty läpi monta kertaa ennenkin, kun tunnetulle henkilölle, ennen kaikkea huippu-urheilijoille, on suunniteltu patsasta. Aiheesta on aiemmin kirjoittanut esimerkiksi Tuuli Lähdesmäki väitöskirjassaan *Kuohahdus Suomen kansan sydäimestä: henkilömonumentti diskursiivisena ilmiönä 1900-luvun lopun Suomessa* (2007). Hän on käyttänyt tutkimuksessaan diskurssianalyysiä selvittämään, kuinka merkitykset ja tulkinnat muodostuvat monumentteja koskevilla keskusteluilla tekstuaalisina ja diskursiivisina prosesseina. Keskustelut ja väittelyt merkityksistä sisältävät määritelmiä ja mielipiteitä siitä, mitä on hyvä taide, arvokas sijainti, kulttuurinen perintö ja yhteisöllisyys.⁵ Minun tutkimukseni tuo tähän keskusteluun tuoreen ja ajankohtaisen puheenvuoron, jolla kartoitetaan sitä, millä tavalla jyväskyläläiset halusivat vuonna 2019 osallistua ja ottaa kantaa kaupunkinsa julkisen ilmeen ja kulttuuriperinnön

¹Teronen & Vuolle, 2019. 153-155.

²Teronen & Vuolle, 2019. 154-155.

³Teronen & Vuolle, 2019. 154-159.

⁴Teronen & Vuolle, 2019. 165.

⁵Lähdesmäki, 2007. 6.

rakentamiseen Matti-ilmion osalta. Käytän Lähdesmäen tutkimusta keskeisenä lähteenä, mutta myös keskustelen sen kanssa, lisäten omat havaintoni aiheeseen.

Kuten Lähdesmäki toteaa, monumentin pystyttäminen henkilön kunnioittamiseksi tai muistoksi on yhteisöllinen teko, joka koskettaa monia sosiaalisen elämän eri alueita, kuten taidetta ja estetiikkaa, muistamista ja muistelua, yhteisöllisyyttä ja identiteettiä, menneisyyden hahmottamista ja kertomista, tilallista kokemusta, yhteiskunnallisia arvoja ja normeja, politiikkaa, valtaa ja kieltä. Monumentteihin liittyy niiden pystytysajankohdalla tiettyjä merkityksiä, ja toisaalta merkitykset muotoutuvat uudelleen ja muuttuvat ajassa ja ajan kulttuurissa, yhteiskunnallisissa ja poliittisissa näkökulmissa ja niiden muutoksissa. Merkitykset muuttuvat ja muotoutuvat myös yksilöiden henkilökohtaisessa kokemuksessa ja elämänhistoriassa. Lähdesmäki huomauttaa, että melko pysyvinä tai ainakin pitkäkestoisina ilmiöinä monumenteilla on tärkeä rooli yhteisöjen ja yksilöiden menneisyyden, muistojen ja nykyisyyden yhteentuojoina: tiloina ja paikkoina joissa tuotetaan, kiteytetään ja omaksutaan näkemyksiä itsestä, toisista ihmisistä ja maailmasta.⁶

Erilaiset merkitykset eivät kuitenkaan ole välttämättä läsnä samaan aikaan ja yhtä voimakkaasti, vaan niiden välillä on hierarkioita, jotka voivat hahmottua eri ihmisille eri tavoin. Yhteisöissä monumenteille hahmottuu myös "virallisia" tai julkisesti hyväksytympiä merkityksiä, jotka ovat enemmän esillä kuin toiset. Merkityksen muodostuminen ja muodostaminen liittyy aina vallan läsnäoloon, jolloin täytyy ottaa huomioon myös ideologian vaikutus.⁷

Monumentilla voidaan nähdä eri funktioita, jotka ovat aina läsnä eri painotuksin. Näitä ovat monumentti statusobjektina, propagandan välineenä ja taideteoksena. Toisaalta monumenttia voidaan arvottaa myös ikäarvon eli menneisyyden jälkien perusteella, historiallisen arvon eli inhimillisen toiminnan ja kehityksen dokumenttina, intentionaalisen muistoarvon eli ajan ja tapahtumien muistoa korostamalla, ja käyttöarvolla.⁸

On olennaista tehdä käsitteellinen ero monumentin ja muistomerkin välille. Monumentit juhlistavat muistettavaa ja ruumiillistavat uuden alun myyttejä. Muistomerkit ritualisoivat muistoa ja merkitsevät loppumisen todellisuutta. Tämä rajanveto ei ole ehdoton, vaan muistomerkestä voi myös tulla monumentti ja monumentilla olla muistomerkin funktioita. Keskeistä on se, millaista viestiä teos pääasiassa yhteisössä välittää: esimerkiksi sotamuistomerkki liittyy suruun ja yksilöiden kipeään

⁶Lähdesmäki, 2007. 13.

⁷Lähdesmäki, 2007. 13.

⁸Lähdesmäki, 2007. 15.

muisteluun, mutta se voidaan kääntää kansalliseksi ylistykseksi ja yhteisöllisten arvojen sankarilliseksi vakuutteluksi.⁹

Henkilömonumentti on osa suurmiesmonumenttien traditiota, jonka kukoistuskausi oli 1800-luvulta eteenpäin nationalismin seurauksena. Toisen maailmansodan jälkeen suurmiespuhe on kohdannut kritiikkiä, mutta silti monenlaisille sankareina pidetyille henkilöille pystytetään monumentteja. Suurmiehisyys ja siihen liittyen sankarillisuus on länsimaisessa kulttuurissa perinteisesti mielletty nimenomaan miehiseksi ja miesvaltaisiksi kategorioiksi, vaikka niihin on voitu sisällyttää myös merkittäviä tekoja saavuttaneita naisia.¹⁰ Alana urheilu on juurikin hyvin maskuliinisia ominaisuuksia ja suorituksia korostavaa, joten urheilijamonumentti liittyy tähän traditioon hyvin olennaisesti.

Lähdesmäki on käsitellyt aihetta aiemmin myös artikkelissaan “Identiteetikäsitteen siirtymiä monumenttitutkimuksessa” (2006). Siinä hän huomauttaa, että taidehistorian kansallisessa diskurssissa on ollut tavanomaista lähestyä monumentteja tulkitsemalla niitä suomalaisuuteen, kansalliseen yhteisöllisyyteen ja yhteiseen kansalliseen identiteettiin liittyneinä ilmaisuina. Monumentit nähdään tiettyjen ryhmiä ja yhteisöjä yhdistävinä manifestaatioina, jotka tekevät näkyväksi niitä ominaisuuksia, jotka yhdistävät ryhmän tai yhteisön jäseniä. Ominaisuuden viiteryhmä voi olla muukin kuin kansa.¹¹

Konstruktivistisen identiteetikäsityksen mukaan taas identiteetti muodostuu passiivisen rakentamisen tai aktiivisen rakentamisen kautta. Tässä näkemyksessä monumentit eivät ole ilmaisuja yhteisöjen identiteetistä, vaan materiaalia, jonka kautta ihmiset tai ihmisryhmät voivat tuottaa ja ilmaista identiteettiään.¹² Nykytutkimuksessa tyypillistä on nähdä identiteetin muodostuminen diskursiivisena projektina, jossa tuotetaan kielellisessä, visuaalisessa ja performatiivisessa vuorovaikutuksessa yksilöille ja yhteisöille merkityksiä. Monumenttitutkimuksessa se voi ilmetä siten, että tarkastellaan, miten sekä muisteltavalle henkilölle, taiteilijalle, yhteisölle sekä yksittäisille monumenttihankkeisiin tai -keskusteluihin osallistuville henkilöille tuotetaan tietoisesti tai tiedostamatta minä- ja ryhmäkuvaa kielen, kuvien, visuaalisten järjestysten tai toiminnan avulla.¹³

Monumenttihankkeet synnyttävät usein löyhiä ihmisryhmiä, joiden jäsenet ovat keskenään samaa mieltä siitä, millainen monumentin pitäisi tai ei pitäisi olla, ja asian puolesta puhuminen esimerkiksi

⁹Lähdesmäki, 2007. 15-16.

¹⁰ Lähdesmäki, 2007. 17-18.

¹¹Lähdesmäki, 2006. 349-351.

¹²Lähdesmäki, 2006. 355-356.

¹³Lähdesmäki, 2006. 357.

sanomalehdessä tai internetissä, tai jo pelkästään kirjoitettujen kannanottojen lukeminen, luovat yhteisöllisyyden tunnetta. Ryhmän ihmisten ei välttämättä tarvitse koskaan tavata kasvotusten toisiaan, saati sitten vastakkaista ryhmäänsä, jotta he voisivat tuntea olevansa osa keskustelua.¹⁴

Eila Hiltusen Sibelius-monumentti ja sen ympärillä käyty keskustelu on erinomainen esimerkki siitä, millaisia tunteita puolesta ja vastaan tunnetun henkilön kunniaksi tehty monumentti voi herättää, etenkin jos kyseessä on ei-esittävä monumentti kuten juuri tämä Hiltusen *Passio Musicae*. Se oli aikanaan mullistava siinä mielessä ettei vastaavia monumentteja ollut Suomessa juuri ennestään, ja esimerkiksi Sibelius-monumenttikilpailun voittajan julistamisen kanssa samana vuonna valmistunut Mannerheimin ratsastajapatsas oli toteutustavaltaan huomattavan erilainen: perinteinen suurmiesmuistomerkki.¹⁵

Sibelius-monumentti-keskustelussa käytiin läpi monia perustavanlaatuisia kysymyksiä: kuka päättää, millainen monumentti toteutetaan? Pystytetäänkö muistomerkki kansallissankarille vai säveltäjälle? Onko kyseessä sankarinpalvontaa? Pitäisikö rahat käyttää muistomerkin sijasta esimerkiksi konserttitaloon?¹⁶ Olen havainnut Nykäs-keskustelussa aivan samanlaisia kysymyksiä: muistellaanko urheilijaa, kansallissankaria vai värikästä mediapersoonaa? Onko edesmenneeseen kohdistunut muistelu ja ihailu liiallista henkilönpalvontaa vai ansaittua kunnioitusta? Kuka päättää muistomerkistä, ja ketä varten se oikeastaan pystytetään? Voisiko rahat käyttää taideteoksen sijasta vaikkapa urheilutoiminnan tukemiseen?

Passio Musicae-keskustelun ollessa kuumimmillaan kansa toivoi näköispatsasta koska muillakin suurmiehillä oli sellaiset, kun taas Erik Kruskopf, Hiltusen teoksen suurin puolustaja, kiteytti että olennaista oli löytää paras ehdotus riippumatta siitä, oliko se figuratiivinen vai ei. Moni oli pitänyt Hiltusen ehdotuksesta, ja monumentin tarkoitus oli aikaansaada voimakas elämys toimien samalla Sibeliuksen muistomerkkinä. Monumentti heijastaa kuitenkin aina myös aikansa taidekäsitystä ja on samalla tekijänsä monumentti.¹⁷

Kalle Virtapohjan teoksessa *Mies josta tehtiin patsas: Paavo Nurmen ennätykset, maine ja perintö* (2017) käsitellään nimenomaan urheilijan (luultavasti suomalaisen historian kuuluisimman ja arvostetuimman sellaisen) elämää ja perintöä. Virtapohja sivuaa sitä, kuinka Suomen hallitus tilasi

¹⁴Lähdesmäki, 2006. 362-363.

¹⁵ Karjalainen, Lampinen, Wessman, 1998. 12-13.

¹⁶ Karjalainen, Lampinen, Wessman, 1998. 35.

¹⁷ Karjalainen, Lampinen, Wessman, 1998. 37-38.

kuvanveistäjä Wäinö Aaltoselta juoksijapatsaan Paavo Nurmesta¹⁸. Aaltonen tuskaili sen kanssa, mitä monumentin tulisi ilmaista: olisiko sen oltava valokuvan tarkka kuva juoksija-Nurmesta, vaiko pitäisikö siinä saada elämään suomalaisen juoksijan ruumiin ja hengen karaktääri? Aaltosta auttoi se, että hänen teoksensa kohde oli vielä hengissä, ja taiteilija keskusteli Nurmen kanssa siitä, millainen monumentista voisi tulla. He päätyivät yhteisymmärrykseen siitä, että Nurmen naturalistisen kuvan sijasta veistoksesta oli tehtävä suomalaisen juoksijan monumentti.¹⁹

Tässä tapauksessa voisi ajatella, että monumentti luotiin paitsi silloisille ja tuleville suomalaisille, myös Nurmelle itselleen, sillä hän sai itse vaikuttaa siihen, millaisena hänet ikuistettiin. Vaikka kyseessä on esittävä veistos, se on merkitykseltään enemmän suomalaisen juoksijan symboli kuin kuvantarkka kopio Nurmesta itsestään; olennaista ei ollut henkilön itsensä tarkka ikuistaminen, vaan ilmiön tai merkityksen tallentaminen. Toisin kuin omana aikanaan voimakasta keskustelua puolesta ja vastaan herättänyt Sibelius-monumentti, Nurmen juoksijaveistoksen valokset otettiin hyvin vastaan ja niiden sijoituspaikkoihinkin oltiin tyytyväisiä²⁰.

Artikkelissaan *Museoiden valikoiva muisti* (2007) Janne Vilkuna käsittelee muistamisen ja unohtamisen teemoja laajasti, ennen kaikkea muistiorganisaatioiden kuten museoiden kannalta. Hän huomioi, että ympäristömme on täynnä erilaisia jäänteitä ja muistomerkkejä menneisyydestä. Muistiorganisaatioiden yhteiskunnallinen tehtävä on säilyttää ja jakaa niistä tietoa, minkä myötä niistä voi tulla olennaisia todistuskappaleita yksilön tai yhteisön identiteetille olennaisista asioista tai ilmiöistä. Taidemuseot korostavat yleensä taiteen esteettisiä ja elämyksellisiä ulottuvuuksia ja siten rinnastavat itsensä enemmän esimerkiksi teatterin kaltaisiin taidelaitoksiin, mutta yhtä lailla moni nykytaiteilija ottaa teoksillaan kantaa muistamisen ja unohtamisen teemoihin pyrkimällä herättämään katsojassa jonkinlaisen tunnereaktion.²¹

Vilkuna toteaa, että muistaminen ja unohtaminen – sillä kaikkea ei yksinkertaisesti pysty tai ole tarpeen muistaa – ovat ihmisyydelle keskeisiä taitoja: juuri ihmisen ymmärrys ajan jakautumisesta menneeseen, nykyhetkeen ja tulevaan on se ominaisuus, joka mahdollistaa kulttuurin rakentamisen. Yksilön tai yhteisön kannalta olennaiset asiat muistetaan ja välitetään eteenpäin, ja tarpeettomaksi katsotut unohdetaan. Museo- ja kulttuurialalla on suuri valta niillä, jotka päättävät, mitä vaikkapa museoon otetaan säilytettäväksi ja mikä jätetään häviämään. Menneisyys on muuttumaton, mutta

¹⁸Virtapohja, 2017. 74.

¹⁹Virtapohja, 2017. 74.

²⁰Virtapohja, 2017. 274-276.

²¹Vilkuna, 2007. 177-178.

käsitys siitä muovautuu jatkuvasti.²²

Joskus aihe voi olla niin arka tai ristiriitainen, että voi olla mahdotonta muistaa sitä kerralla tavalla, joka olisi kaikille mieleen.²³ Tämä käy erittäin hyvin esille aineistossani, sillä Matti Nykänen on monelle suuri urheilusankari, mutta samaan aikaan toiset kiinnittävät enemmän huomiota hänen urheilu-uransa jälkeisiin, vähemmän imarteleviin elämänvaiheisiin. Näin ollen mielipiteet siitä, tuleeko muistomerkkiä pystyttää ja millainen sen kuuluisi olla, vaihtelevat suuresti. Olennainen huomio joka tulee sanoa ääneen on se, että vaikka puhutaankin muistomerkin pystyttämisestä jollekin henkilölle, loppujen lopuksi yhteisö toteuttaa muistomerkin itselleen. Muisteltu henkilö itse on muistomerkin pystytyshetkellä tavallisesti jo edesmennyt, ja teoksen tarkoitus on edustaa sitä, minkä yhteisö kokee tärkeäksi muistaa ja välittää eteenpäin.

Urheilijoita on kunnioitettu ja muisteltu veistoksien ja esimerkiksi runoin antiikista saakka. Voittoisalle atleetille pystytettiin veistos muistoksi hänen saavutuksistaan. Ylipäätään atleettinen ja nuori, alaston miesvartalo oli suosituimpia aiheita veistotaiteessa. Kun roomalaiset alkoivat kerätä kreikkalaisia teoksia ja niiden kopioita, urheilijaveistokset menettivät niiden alkuperäistä tarkoitustaan menestyneiden atleettien muistomerkkeinä; sen sijaan niistä tuli anonyymejä, nuoria mieshahmoja, joiden fyysistä kauneutta, terveyttä ja voitokkuutta ihailtiin. Fyysinen ja idealisoitu kauneus yhdistyivät kilpailujen voittajilta odotettuihin henkisiin hyveisiin, vaatimattomuuteen ja moraaliseen täydellisyyteen.²⁴

Antiikista saakka ulottuva alastoman urheilijaveistoksen perinne on taustalla myös suomalaisissa urheilijamonumenteissa, kuten Paavo Nurmen ja Helena Takalon tapauksissa.²⁵ Urheilijaveistokset eroavat monista muista muistomerkkeistä siinä, että niitä pystytetään usein kohteen ollessa vielä elossa: Nurmi, Viren, Rantanen, Takalo, Litmanen ovat vain joitakin esimerkkejä tästä. Vaikka Nykäselle alettiin suunnitella veistosta vasta hänen kuoltuaan, oli häntä jo hänen eläessään muisteltu esimerkiksi postimerkillä, mikä on harvinainen kunnianosoitus²⁶.

1.3. Keskisuomalainen muistomerkkikeskustelun foorumina

Tutkin Keskisuomalaisessa julkaistuja mielipidekirjoituksia menetelmänäni diskurssianalyysi, samaan tapaan kuin esimerkiksi Lähdesmäki on omassa tutkimuksessaan tehnyt. Valitsin

²²Vilkuna, 2007. 177-178.

²³Vilkuna, 2007. 177-178.

²⁴ Kivistö & Riikonen, 2009. 348-349, 352, 360.

²⁵ Keskisuomalainen, 20.7.2019.

²⁶ Lindfors & Jegorow, 19.11.2008. Yle.fi.

Keskisuomalaisen paikallisuuden vuoksi: millaisia kantoja muistomerkestä on keskisuomalaisilla, etenkin Jyväskylässä asuvilla? Laajemmassa työssä voisi verrata useampaakin mediaa, mutta kandin tutkielmaan yksi lehti tarjoaa sopivasti sisältöä ja mahdollistaa aineiston syvällisemmän analyysin. On hyvä huomioda, että toisin kuin esimerkiksi ilmaiseksi jaettava Suur-Jyväskylän lehti, Keskisuomalainen on maksullinen tilata, mikä vaikuttaa sen levikkiin.

Sanomalehtien kanssa on huomioitava se, että lehdessä julkaistut mielipiteet eivät suinkaan ole kaikki se, mitä lehteen tarjotaan, vaan toimitus ja viime kädessä päätoimittaja tekee päätökset siitä, mitä julkaistaan. Se voi vaikuttaa siihen, mitkä mielipiteet ovat missäkin määrin edustettuna, vaikka ainakin periaatteessa lehti pyrkii mahdollistamaan useat eri äänet.

1.4. Dispositio

Luvussa 2 *“Matti Nykäselle kaupungin hautajaiset ja hautakivi jossa olympiarenkaat!” Keskustelu käynnistyy* (s.8). luon katsauksen kirjoituksiin, joita julkaistiin pian Nykäsen kuoleman jälkeen. Olen eritellyt nämä tekstit omaan lukuunsa, koska niissä ei vielä oteta selkeästi kantaa siihen, millaisen muistomerkin pitäisi olla, vaan lähinnä siihen, tulisiko sellaista ylipäätään tulla. Muuten olen jakanut aineiston kolmeen pääteemaan, joita kutakin käsittelen omassa luvussaan. Ensimmäinen selkeästi mielipidekirjoitusten joukosta erottuva ryhmä on näköisveistoksen kannattajat, joka on myös julkaistujen mielipidekirjoitusten määrän perusteella suurin joukko. Näitä käsittelen luvussa 3 *“Tietenkin näköispatsas upeasti suksilla ilmassa!” Näköisveistoksen kannattajat* (s.18). Sen jälkeen käsittelen niitä mielipidekirjoituksia, joissa ehdotetaan jotakin muuta tapaa muistella Nykästä kuin perinteinen näköispatsas. Tähän lukeutuvat yhtäältä abstraktimmat ehdotukset muistomerkeksi ja toisaalta muut kunnianosoitukset, kuten rahasto nuorten urheilijoiden tukemiseksi. Näihin perehdyn luvussa 4 *“Matin säätiö tai vastaava tukemaan nuoria mäkipotkia ja kotkattaria!” Muunlaisen muistomerkin tai muistelutavan kannattajat* (s.23). Kolmas joukko ovat ne, joiden mielestä Nykästä ei tarvitsisi muistaa millään erityisellä tavalla. Näihin mielipiteisiin pureudutaan luvussa 5 *“Nykäsellähän on jo oma kaupunginosa Mäki-Matti.” Ne, jotka eivät pidä muistomerkkiä tarpeellisena* (s.28). Käsiteltyäni kaikki kolme ryhmää kokoon havaintoni ja tulkintani sekä teen katsauksen muistomerkkiasian ajankohtaiseen tilanteeseen päätännössä (s.30).

2. **“Matti Nykäselle kaupungin hautajaiset ja hautakivi jossa olympiarenkaat!” Keskustelu käynnistyy**

Nykäsen kuoltua Keskisuomalainen järjesti kyselyn siitä, tulisiko hänelle pystyttää muistomerkki

Jyväskylään:²⁷

“Miksi ei. Onhan Matti Nykänen kaikkien aikojen kovin mäkihyppääjä. Tietysti aina nousee kysymys, että millä rahalla. Jos patsasta suunnitellaan, se sopisi minusta vaikka Laajavuoreen tai sitten uudelle Hippokselle.” – Heidi Syväoja, 32²⁸

“Veronmaksajana voisin oman osuuteni patsaaseen antaa. Sääli, että näihin innostutaan vasta kuoleman jälkeen, vaikka arvostusta voisi antaa aiemminkin. Patsas sopisi urheiluun liittyvään paikkaan, kuten Hippokselle, jolloin myös pikkulapset sen näkisivät ja saisivat perspektiiviä historiasta.” – Pekka Lumela, 60²⁹

“En näe mitään syytä, miksi ei. Kyseessä on uskomaton urheilija ja merkkihenkilö. Jos patsasta aletaan puuhaamaan, voi pohtia Laajavuorta, Hipposta tai keskustan aluetta. Matti oli esiintymässä mestaruusjuhliessamme (JYP 2009) ja veti unohtumattomat show:t. Urheilu-uralla hänen ylivoimansa oli käsittämätöntä.” – Miika Lahti, 31³⁰

“Jos jotkut haluavat patsaan Nykäselle Jyväskylään, ei mulla ole mitään sitä vastaan. Varmasti Nykäsen meriitit ovat sellaiset, että ne jo patsaan oikeuttaisivat. Itse olen muuttanut Jyväskylään Vantaalta puolitoista vuotta sitten, joten minun on vaikea arvioida asiaa.” – Emilia Keskinen, 20³¹

Yhteistä näissä julkaistuissa mielipiteissä on se, että kaikki näkevät Nykäsen urheilu-uran muistamisen ja kunnioittamisen arvoisena. Näissä lausunnoissa ei vielä oteta kantaa siihen, millainen muistomerkki olisi, mutta paikkaa pohditaan jo: Laajavuori, jolla oli Nykäselle henkilökohtaista merkitystä, Hippos, missä teos olisi urheilun kannalta olennaisessa paikassa, tai kaupungin keskusta, jossa teoksen näkisi mahdollisimman moni.

Lumela nostaa esiin olennaisen seikan, jota usein pohditaan muistomerkkejä suunnitellessa: miksi näihin innostutaan vasta henkilön kuoltua? Ylittääkö merkkihenkilö muistelukynnyksen vasta, kun hän ei ole enää keskuudessamme? Kyseessä voi olla myös konkreettinen tarve, jota muistelun perinteet noudattavat: kun henkilö on kuollut, hänet täytyy jollakin tapaa tallettaa tuleville sukupolville, koska häntä ei voida enää henkilökohtaisesti kohdata. Toisaalta joskus henkilöä voidaan

²⁷Keskisuomalainen, 6.2.2019.

²⁸Keskisuomalainen, 6.2.2019.

²⁹Keskisuomalainen, 6.2.2019.

³⁰Keskisuomalainen, 6.2.2019.

³¹Keskisuomalainen, 6.2.2019.

kunnioittaa myös hänen eläessään: olihan Nykänenkin saanut kuvansa postimerkkiin, mikä ei suinkaan ole kenelle tahansa suotu kunnia³².

Lähdesmäki muistuttaa tähän liittyen, että sanana “monumentti” tulee latinan sanasta *monumentum*, joka puolestaan juontuu verbistä *monere* (muistuttaa, johtaa mieleen, kehottaa, neuvoa, varoittaa). Monumenttien varhaisessa historiassa niiden tehtävänä on nimenomaan ollut muistuttaa tulevia sukupolvia henkilöistä, tapahtumista, uhrauksista, toiminnoista ja uskomuksista. Muistuttaminen on samalla ollut menneisyyden henkiinheräämistä nykyhetkessä ja unohduksen ja katoamisen pelon voittamista. Tämä puolestaan liittyy vahvasti vallan tematiikkaan, sillä se, mitä on monumentein muisteltu, on ollut tarkoin valittu tukemaan esimerkiksi etnisen, uskonnollisen, kansallisen, heimo- tai sukuyhteisön identiteetin säilymistä ja pysyvyyttä. Nykyään muistomerkkien merkitys muistamisen kannalta ei ole niin olennainen kun on niin runsaasti muita tehokkaita muistiinkirjaamisen tapoja, mutta monumentteja halutaan edelleen pystyttää. Ne ovat osa kulttuuriperintöä ja käytäntöjä, joita halutaan jatkaa, sillä vaikka muut menetelmät voivat tallettaa muiston käytännöllisemmin, monumenttiin sisältyy omanlaisensa kunnioittava suhtautuminen.³³

Muistomerkkiasia nousi tulevina viikkoina esiin myös varsinaisella yleisönosastopalstalla. Muistelukysymyksen ohella julkaistiin paljon kirjoituksia, joissa surtiin Nykäsen kuolemaa ja toivotettiin jaksamista omaisille. Paljon oli myös ehdotuksia siihen, millä tavoin Nykästä voisi kunnioittaa ja muistella esimerkiksi hautajaisten osalta:

“Kaupunki tai peräti Valtio voisi kunnioittaa Matin muistoa kustantamalla hautajaiset toi niin paljon kunniaa Suomelle.” – Vesku³⁴

“Matti Nykäselle kaupungin hautajaiset ja hautakivi jossa olympiarenkaat!”

– Kiitollisena³⁵

“Kunnioittakaamme Matin muistoa kertomalla hänestä hyviä asioita, niinhän teemme muistakin poisnukkuneista, kultaa ja kunniaa.”

– Jo omaisten vuoksi³⁶

³²Lindfors & Jegorow, 19.11.2008. Yle.fi.

³³Lähdesmäki, 2007. 16-17.

³⁴Keskisuomalainen, 6.2.2019.

³⁵Keskisuomalainen, 10.2.2019.

³⁶Keskisuomalainen, 10.2.2019

“Matti Nykänen siunataan perhepiirissä, mutta voisivatko jyvaskyläläiset kunnioittaa urheilijalegendan siunauspäivää suruliputuksella?”

– J-P.M.³⁷

Valtion kustantamat hautajaisethan todella toteutuivat; alusta asti sekä kansan että päättäjien mielipiteissä vaikutti selkeältä, että mitä kaikkea vähemmän imartelevaa Matti Nykänen oli eläessään tehnyt, hänen urheilusuorituksensa olivat ihailun arvoisia ja tuoneet Suomelle paljon kunniaa. Kuten nimimerkki “Jo omaisten vuoksi” ehdotti, vallitseva ilmapiiri vaikutti olevan se, että keskityttiin muistelemaan nimenomaan henkilön saavutuksia ja hyviä puolia, niin henkilön itsensä kuin ennen kaikkea hänen omaistensa vuoksi. Keskisuomalaisen pääkirjoitus 10.2.2019 oli napakasti otsikoitu: “Matti Nykänen ansaitsee patsaan Jyväskylään”.³⁸ On hyvä kysyä ääneen, millainen vaikutus keskusteluun oli sillä, että Keskisuomalaisessa itsessään oli heti Nykäsen kuoltua ollut kysely muistomerkin tarpeellisuudesta: keskustelua varmasti olisi käyty muutenkin, mutta on todennäköistä, että lehti omalta osaltaan kannusti lukijoitaan ottamaan kantaa aiheeseen.

“Matille saatava patsas uudelle Hippokselle.”

– Kunnianosoitus mäkitokalle³⁹

“Kompassi on ainoa oikea paikka Matti Nykäsen patsaalle. Näkyy kaikille kulkijoille.”

– Hyvä treffi paikka⁴⁰

“Äänestys Nykäsen patsaasta. Paikallisen taiteilijan metallia paikat täynnä.”

– Hippos H.⁴¹

“Nykänen oli dynaaminen ja eteenpäin menevä mies. Riippumatta siitä, millainen muistomerkistä tulee, siihen voisi liittää kohteeseen sopivan valaistuksen, joka toisi teokseen syvyyttä, dynaamisuutta ja elävyyttä eri vuorokauden- ja vuodenaikoina.”

– Jani Ruotsalainen, Valon kaupunki-koordinaattori⁴²

³⁷Keskisuomalainen, 13.2.2019.

³⁸Keskisuomalainen, 10.2.2019.

³⁹Keskisuomalainen, 10.2.2019.

⁴⁰Keskisuomalainen, 13.2.2019.

⁴¹Keskisuomalainen, 22.2.2019.

⁴²Keskisuomalainen, 5.3.2019.

“Kaupunki ei saa edes yksinkertaista Matti Nykäsen muistomerkkiasiaa kuntoon, joten ei ihme jos asiat muutenkin retu perällä.”

- Päättäjät vaihtoon⁴³

“Matin patsas keskelle Jyväskylää Kirkkopuistoon.”

- Turistit ei lähde Laajavuoreen⁴⁴

Jonkin verran tilaa mielipidepalstalla saivat ihmettelyt muistomerkkityöryhmän kokoonpanosta, etenkin sukupuoli-jakaumasta sen sisällä:

“Naisena ihmettelen, miksi Nykäsen muistomerkkityöryhmään kuuluu vain naisia. Miehinen näkökulma mukaan!”

- Ehdottomasti⁴⁵

“Matin muistomerkkin työryhmässä vain naisia? Miksi näin? Tasapuolistako? Kysymys mäkihypystä.”

- Ihmettelevä RK⁴⁶

“Kyllä Matin hybetyt johtuu paljon muusta kuin mäkihypystä. Siksi kai naiset patsasraadissa.”

- Näinkö?⁴⁷

Nimimerkit “Ehdottomasti” ja “Ihmettelevä RK” vaikuttavat olevan yhtä mieltä siitä, että tasa-arvon nimissä raadissa sopisi olla sekä miehiä että naisia. “Miehisen näkökulman” puuttuminen nähdään ongelmana. Ihmettelevän RK:n toteamus siitä, että kyse on mäkihypystä, voisi tulkita liittyvän siihen, että urheilu perinteisesti on nähty miehisenä alana, eivätkä tästä näkökulmasta käsin naiset voi sitä täysin sitä ymmärtää. Nimimerkki “Näinkö?” taas vihjaa, etteivät naiset olisi kiinnostuneita Nykäsen mäkihypymeriiteistä, vaan aivan muista ominaisuuksista. Lähdesmäki muistuttaa, että länsimaalaisessa kulttuurissa “sankariteot” on yleensä mielletty miesten alaksi ja sankaruuteen on liitetty maskuliinisia ominaisuuksia⁴⁸. Sukupuolittuneet mielikuvat ja asenteet suurmiestradiossa ja sen ikuistamisessa monumentein eivät rajoitu ainoastaan siihen, ketä kuvataan ja millä tavalla, vaan myös siihen, kuka kuvaa ja tulkitsee. Yhtenä tapausesimerkkinä voi mainita Sibeliuksen monumentin

⁴³Keskisuomalainen, 8.12.2019.

⁴⁴Keskisuomalainen, 11.12.2019.

⁴⁵Keskisuomalainen, 10.3.2019.

⁴⁶Keskisuomalainen, 6.11.2019.

⁴⁷Keskisuomalainen, 11.11.2019.

⁴⁸Lähdesmäki, 2007. 18

tehneen Eila Hiltusen, jonka materiaalihankintoihin ja hitsaamisesta tullessiin hengitysvaivoihin ei aluksi suhtauduttu vakavasti⁴⁹. Hän kertoo, että Sibelius-Seura jätti hänet projektissa paljolti oman onnensa nojaan mutta samaan aikaan hän joutui toimittamaan tarkat listat kaikesta tarvitsemastaan; Hiltunen koki, ettei häneen luotettu materiaalia koskevissa kysymyksissä ollenkaan. Kun hän hakeutui työterveydenhoitoon, hänet ohitettiin aluksi vain “hermostuneena naisena” jolla oli “hermostunut yskä”. Samoin pienikokoiseen naiseen ei oikein osattu suhtautua metallurgian ja tekniikan asiantuntijana. Hiltunen korostaa haastattelussa ettei hän kannakaan kaunaa, mutta oli raskasta kasvaa vahvaksi ja vakuuttavaksi näiden kokemusten myötä.⁵⁰

Se, että miehiä on kuvattu julkisessa taiteessa naisia enemmän voi johtua ihan siitäkin, että alkuun urheilusankarimme olivat nimenomaan miehiä, mutta sittemmin naiset ovat nousseet menestyksessään usein miesten ohi ja saaneet myös muistomerkkejä. On mielenkiintoista nähdä, milloin esimerkiksi Kaisa Mäkäräiselle aletaan suunnitella muistomerkkiä. Joka tapauksessa sukupuoliteema muistomerkeissä, etenkin urheilijamonumenteissa, on mielenkiintoinen aihealue, josta voisi tehdä täysin oman tutkimuksensa.

Toinen teema, johon nämä kysymykset liittyvät, on valta: kuka saa päättää, millainen julkinen teos tehdään? Kulttuuriperinnön parissa tehdään jatkuvasti valintoja siitä, mitä kerätään, säilytetään, esitetään, rakennetaan ja niin edelleen; on tärkeää, että alalla työskentelevät ymmärtävät vastuunsa. Toisinaan ”tavallinen kansa” saattaa myös vaatia perusteluja sille, miksi jotakin tehtiin tai jätettiin tekemättä.

26.6.2019 Keskisuomalainen uutisoi, että Jyväskylän kaupunki oli tilannut⁵¹ luonnokset muistomerkistä kuudelta alansa huippuihin lukeutuvalta kuvataiteilijalta: Jussi Heikkilä, Kimmo Schroderus, Kaarina Kaikkonen, Pekka Kauhanen, Stefan Långfors ja Maaria Wirkkala. Kerrottiin, että luonnoksista järjestettäisiin yleisöäänestys, mutta lopullisen päätöksen tekee kaupunginvaltuusto.⁵² Marraskuun ensimmäisenä päivänä teosluonnokset olivat lehdessä esittelyssä.⁵³ Vain reilua viikkoa myöhemmin muistomerkistä oli jo äänestetty runsaasti: yli 10 000 ääntä.⁵⁴ Kaiken kaikkiaan ääniä kertyi kolmen viikon aikana 16 000, ja yleisöäänestyksen voitti

⁴⁹ Karjalainen, Lampinen, Wessman, 1998. 80-82.

⁵⁰ Karjalainen, Lampinen, Wessman, 1998 80-82.

⁵¹ Jos tarkkoja ollaan niin ”kaupunki” ei varsinaisesti tilaa mitään vaan yksittäisistä ihmisistä koostuva muistomerkkityöryhmä on se taho, joka tekee muistomerkkiin liittyvät valinnat, jotka kaupunginvaltuusto sitten hyväksyy tai ei hyväksy. Vaikka muistomerkkityöryhmää kommentoidaan mielipidekirjoituksissa, on yllättävän vaikea löytää julkista tietoa sen jäsenistä. Työryhmän johtaja on Meri Lumela (Vihr.). (Seppälä, 2019. Yle.fi.)

⁵² Keskisuomalainen, 26.5.2019.

⁵³ Keskisuomalainen, 1.11.2019.

⁵⁴ Keskisuomalainen, 13.11.2019.

ehdotus nimeltä *Suksess*. Seuraavaksi pidetyin oli *Höyhen*, joka oli myös muistomerkkityöryhmän oma suosikki.⁵⁵

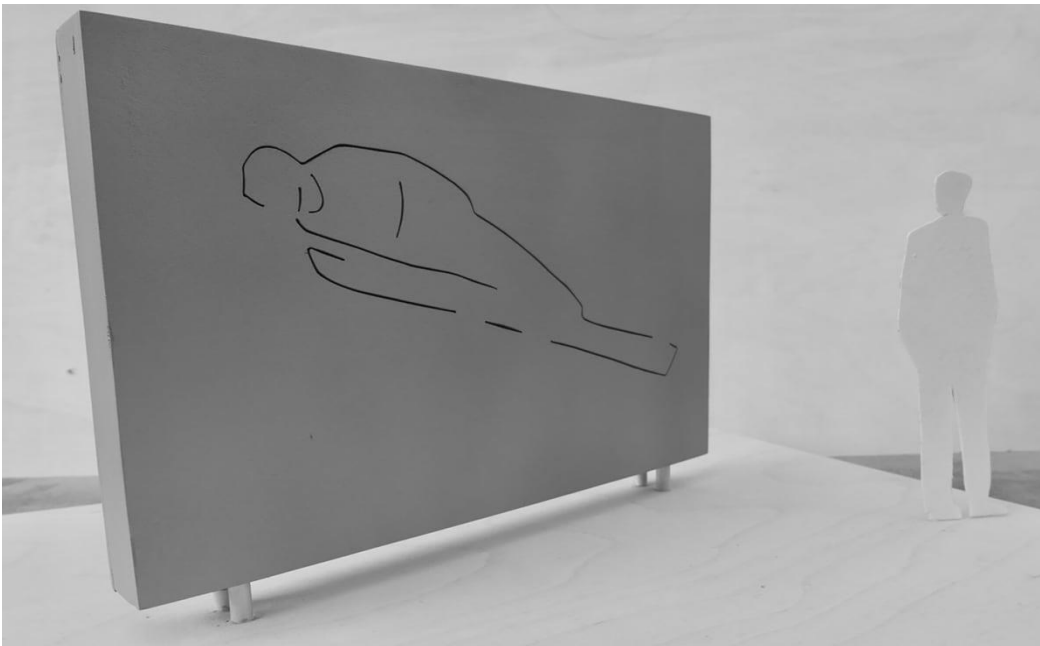

Höyhen (kuva: Jyväskylän kaupunki)

⁵⁵Keskisuomalainen, 27.11.2019.

Kuningaskotka (kuva: Jyväskylän kaupunki)

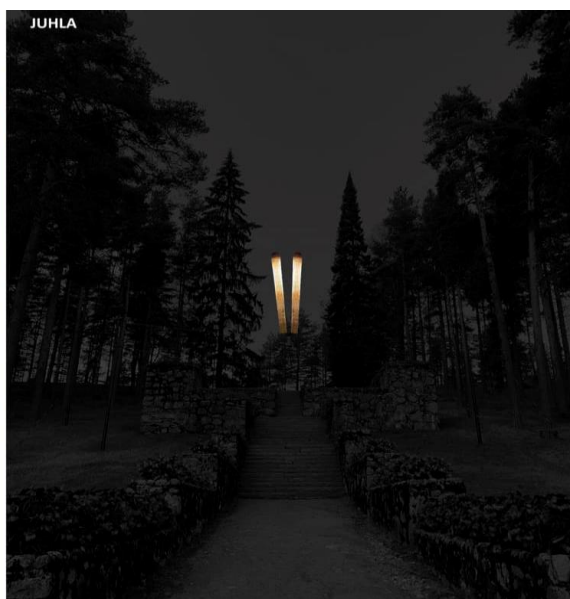
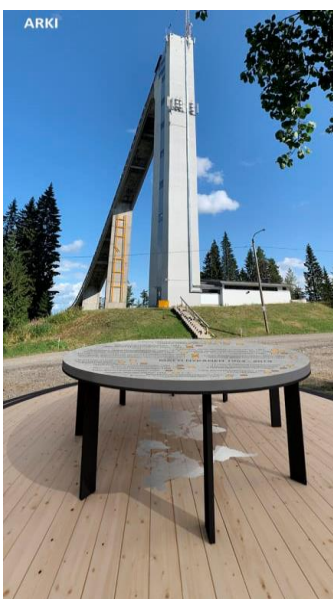
Lennä MN (kuva: Jyväskylän kaupunki)

Matti Nykäsen varusteet (kuva: Jyväskylän kaupunki)

Suksess (kuva: Jyväskylän kaupunki)

Arki ja Juhla (kuva: Jyväskylän kaupunki)

Nykäsen omaiset esittivät toiveen näköispatsaasta ja kertoivat Nykäsen itsensä toivoneen sellaista, mutta jatkoivat etteivät he vastusta kaupungin muistomerkkihanketta. He kertoivat joukossa olleen myös hyviä luonnoksia, ja totesivat, että kenties jokin toinen kaupunki, kuten Lahti, voisi jossakin kohtaa pystyttää näköispatsaan. Nykäsen äiti totesi, että perheen mielestä näköispatsas kunnioittaisi Mattia parhaalla mahdollisella tavalla.⁵⁶ Näköispatsaalla oli kannattajansa myös kaupunginvaltuustossa. Sen puolesta puhujat korostivat sitä, että omaisten ja muistettavan henkilön omaa toivetta tulisi kunnioittaa.⁵⁷

Heinäkuun lopulla Keski-suomalainen julkaisi artikkelin, jossa teemana oli se, kuinka tyypillisesti urheilijoita muistetaan nimenomaan näköispatsaalla. Sari Toivakka muistuttaa, etteivät julkiset veistokset ole yhdentekeviä. Näköisveistosten perinnettä vastustaneet abstraktit teokset ovat usein herättäneet kiivasta keskustelua kun suuri yleisö on kokenut ne vieraisiksi. Urheilijamonumenttia toteuttaessa on keskeistä, että teos tavoittaa juuri kyseiselle urheilijalle ominaisen liikkeen asennon ja ilmeen. “Riittäisikö, että Matti Nykäsen muistomerkki on tarkoitustaan vastaava, eli antaa arvon hienolle urheilijalle ja yleisölle konkreettisen paikan, jossa häntä voi muistella ja kunnioittaa”, päättää Toivakka kirjoituksensa.⁵⁸ Näköisveistosten perinteeseen syvennyn tarkemmin seuraavassa luvussa.

Läpi muistomerkkiprosessin ainoa keskeinen kysymys ei ollut se, minkälainen muistomerkin tulisi olla, vaan myös se, mihin se sijoitettaisiin. Mielipiteet soveliaasta paikasta tulevat ilmi monissa mielipiteissä, mutta joulukuun 5. päivä Keski-suomalaisessa oli sivun pituinen juttu aiheesta. Useimmiten mainittu paikka muistomerkille oli Laajavuori sen vuoksi, mitä se merkitsi harjoittelupaikkana Nykäselle, mutta samaan hengenvetoon usein todettiin, ettei kovin moni näkisi teosta siellä. Näkyvyyden kannalta keskusta ja siellä esimerkiksi Kirkkopuisto oli usein mainittu ehdotus. Samasta syystä ehdotettiin myös Lutakonaukiota, “vaikka paikka ei muuten liity Nykäseen.” Myös Hipposta tai muita vastaavia paikkoja ehdotettiin sillä perusteella, että Nykäsen muistomerkki sopisi jonnekin, missä urheillaan.⁵⁹

3. “Tietenkin näköispatsas upeasti suksilla ilmassa!” Näköisveistoksen kannattajat

Lähdesmäki kutsuu vaatimusta näköisteoksesta näköisyysdiskurssiksi ja avaa, että sitä esiintyy tyypillisesti sanomalehtien yleisönosastokirjoituksissa, kolumneissa, pakinoissa ja pilakuvissa. Näköisdiskurssin mukaan hyvä ja sopiva muistomerkki on näköiskuva kohdehenkilöstä. Monumentin

⁵⁶Keski-suomalainen, 26.11.2019.

⁵⁷Keski-suomalainen, 27.11.2019.

⁵⁸Keski-suomalainen, 20.7.2019.

⁵⁹Keski-suomalainen, 5.12.2019.

pitäisi olla sekä hyvä kuva että antaa hyvä kuva kohdehenkilöstä.⁶⁰ Tällöin monumentti liittyy usein muotokuvan lajityyppiin. Edustusmuotokuvaveistoksena monumentin tulee sekä esittää kohdettaan tunnistettavasti että toimia perinteisinä ja “virallisina” historian ja sen merkittävien henkilöiden kuvallisten todisteiden jatkumona. Muotokuvan kohde tulee esittää arvokkaana, yhteiskunnallisen arvon ominaisuuksin merkittynä ja muihin merkkihenkilöihin linkittyvänä “suurmiehenä”. Tällöin muotokuvaveistos on tavallaan totuuden tallentamista ja dokumentoimista, historian kuvitusta. Näköiskurssissa näköiskuva ei ole pelkästään vaadittu ja toivottu, vaan peräti ennako-odotus, ajatus siitä, mikä monumentin ikään kuin automaattisesti pitäisi olla. Lähdesmäen omassa tutkimuksessa presidenttien muistomerkeistä oli mukana eräs kirjoitus, jossa kirjoittaja totesi, että vaikka abstrakti teos voi symbolisesti kuvata esittämäänsä aikakautta, henkilön (tässä presidentin) ollessa kyseessä näköisveistos on ensisijaista.⁶¹

Mielenkiintoinen huomio Lähdesmäellä on myös se, että vaatimus näköisveistoksesta ja ehdotukset abstraktista monumentista asettuvat näköiskurssissa kansan ja taiteilijoiden näkemysten vastakkainasetteluksi.⁶² Sama on selkeästi nähtävissä myös Nykäsen muistomerkkiä koskevassa keskustelussa, jossa korostuu ajatus näköisveistoksesta nimenomaan kansan käsityksenä ainoasta ja oikeasta tavasta kunnioittavasti muistella Nykästä.

“Nykänen lentoasennossa sukset jalassa. Patsaan paikka Kauppakadulla.”

- Ei missään muualla⁶³

“Nykäsen Matin muistomerkki. Matti hyppyasennossa ja kotka Matin selässä siivet levällään. Nimi: Kuningaskotka.”

- Kiinas Pappa⁶⁴

“Tietenkin näköispatsas upeasti suksilla ilmassa!”

- Ryhdistä malli kaikille⁶⁵

⁶⁰Lähdesmäki, 2007. 138.

⁶¹Lähdesmäki, 2007. 138-139.

⁶²Lähdesmäki, 2007. 139.

⁶³Keskisuomalainen, 11.3.2019.

⁶⁴Keskisuomalainen, 18.3.2019.

⁶⁵Keskisuomalainen, 20.3.2019.

“Toivottavasti Nykäs-patsaasta järjestetään kilpailu, ettei ns. 'lehmänkauppoja' syntyisi, Lahden Evakkopatsaan tapaan.”

- HXL⁶⁶

“Matille kaunis patsas Kirkkopuistoon Minnan viereen. Olisi keskellä kaupunkia.”

- Kaksi saavutusta⁶⁷

“Matille pronssinen näköispatsas parhaalle paikalle Kirkkopuistoon.”

- Kunnioitusta hänelle⁶⁸

“Saako Matti Nykänen näköispatsaan? Ellei, kansankeräys tuottanee moisen olympiavoittajan muistamiseksi JKL!”

- KöyhäRitari⁶⁹

“Olympiavoittaja Nykäsen postimerkistä ainoa oikea malli näköispatsaaksi.”

- Nykäsfani⁷⁰

“Olisihan se noloa jos jonnekin muualle (kuin Jyväskylään) tehtäisiin näköispatsas.”

- perusPena⁷¹

Ehdotukset muistomeriksi herättivät harmistusta näköispatsaan toivojissa:

“Matti Nykäsen muistomerkeistä tehtiin täysi farssi. Hieman kunnioitusta.”

- Näköispatsas Laajavuoreen⁷²

“Jos se siivekäs Muka-Matti, joka kaivelee jotain valitaan, muutan pois Keski-Suomesta.”

- Matti kääntyy haudassaan⁷³

⁶⁶Keskisuomalainen, 21.3.2019.

⁶⁷Keskisuomalainen, 22.3.2019.

⁶⁸Keskisuomalainen, 26.3.2019.

⁶⁹Keskisuomalainen, 28.7.2019.

⁷⁰Keskisuomalainen, 9.11.2019.

⁷¹Keskisuomalainen, 29.11.2019.

⁷²Keskisuomalainen, 6.11.2019.

⁷³Keskisuomalainen, 7.11.2019.

“Nykäs-pasasehdotus 'Kuningaskotka' ilm. muovailtu päiväkodin askartelussa. Hienoa, että lapsetkin saavat osallistua!”

– Tekijä 5v?⁷⁴

“Taiteilijat, jotka eivät osaa tehdä näköispatsasta, kannattavat tietenkin abstraktia.”

– Mukataidetta⁷⁵

Abstraktit ehdotukset nähtiin epäkunnioittavina ja koko projekti suorastaan farssina. Nimimerkki “Tekijä 5v?” vihjasi, että pieni lapsikin kykenisi tekemään taitavamman teoksen. Näköisdiskurssissa henkilöä kuvaavaa taidetta selvästi arvostetaan sitä korkeammalle, mitä todenmukaisemmin se esittää kohteensa. Kärjistetysti näköisveistoksen tekeminen nähdään arvostettavana taidonnäytteenä, abstraktimmat esitykset sellaisena, mitä kuka tahansa voisi puolihuolimattomasti tekaista.

Näköispatsaan puolesta puhujia oli paljon, ja toistuva perustelu näköiskuvalle oli, että se olisi kaikkein kunnioittavin edesmennyttä urheilijaa kohtaan ja toisi katsojalle mieleen juuri niitä asioita, jota Nykäsestä haluttaisiin ilolla muistaa. Kaikkein edustavimpana vaihtoehtona koettiin idea, jossa Nykänen olisi suksilla kesken hypyn. Tämä korostaisi muistoa hänestä “maailman parhaana mäkihyppääjänä”, kuten häntä lämmöllä muistaneet usein asian sanoittivat.

“Matti sinivalkoisessa haalarissa, tutussa etunojassa hanskat kyljessä, moneen kertaan tarkistetut siteet ja sukset vinossa, leukahihna väpättäen, takatukka hulmuten, liito-oravan hammas kiiltäen ja kotkan katse lasien takaa laskeutumista paikkaa notkosta etsien, se kuvaisi Masaa parhaiten.”

– Tommi Rönnkvist⁷⁶

“Matille näköispatsas osa hirveitä ehdotuksia ja 100 000e näistä hökötyksistä pitäisi maksaa vähän kunnioitusta Matille.”

– Huh huh⁷⁷

“Tietenkin Matin näköispatsas keskelle kaupunkia.”

– Olympiavoittaja⁷⁸

⁷⁴Keskisuomalainen, 7.11.2019.

⁷⁵Keskisuomalainen, 10.3.2019.

⁷⁶Keskisuomalainen, 29.11.2019.

⁷⁷Keskisuomalainen, 2.12.2019.

⁷⁸Keskisuomalainen, 4.12.2019.

“Eikö Nykäsen patsaan tekijä voisi olla sama kuin Litmasenkin. Saataisiin ainakin näköispatsas.”

- Lähtökohta⁷⁹

“Matille näköispatsas! Menkää pelloon kattoo Mäntyrannan komia patsas.”

- Ei hökötyksiä⁸⁰

“Mäkikotka liidossa olisi paras näköispatsas.”

- Kyllä kansa tietää⁸¹

“Matille näköispatsas.”

- Ok⁸²

“Matille valaistu etunoja-näköispatsas rantaraitille Suuri kompassi-teoksen päälle. Paras näkyvyys autoilijoille.”

- Ja kävelijöille⁸³

“Matti Nykäsen muistoksi, ei palvonnaksi paras on hyppääjä. Paikka Laajavuoren hyppyrikumulla.”

- Kunniaksi⁸⁴

Nimimerkki “Köyhä Ritari” otti muistomerkkikysymykseen useaan kertaan osaa, ja peräänkuulutti sitä, että jyvaskylälaisten mielipide tuli huomioida päätöksessä:

“JKL: kaupunginvaltuuston on huomioitava Matti Nykäsen-patsaasta asukkaiden mielipidettä. Kyseenalaista taidetta jo riittämiin?”

- Köyhä R

“Nykyään olis helppo tehdä 3D-malli jostain Matin hypystä ja siitä tehdä vahamalli, joka avulla valetaan patsas. Nyt olisi noiden alojen ammattilaisten hyvä näyttää, mihin nykYTEKNIKALLA päästään.”

- Petri Kukkamäki⁸⁵

⁷⁹Keskisuomalainen, 4.12.2019.

⁸⁰Keskisuomalainen, 5.12.2019.

⁸¹Keskisuomalainen, 5.12.2019.

⁸²Keskisuomalainen, 7.12.2019.

⁸³Keskisuomalainen, 15.12.2019.

⁸⁴Keskisuomalainen, 11.11.2019.

⁸⁵Keskisuomalainen, 29.11.2019.

Petri Kukkamäen mielipide sellaisenaan voi olla moninaisesti tulkittavissa, mutta todennäköisimmältä vaikuttaa, että hän ehdottaa nykyteknologian avulla toteutettua näköispatsasta. Abstraktimpana vaihtoehtona voisi toki nähdä sen, että talletetaan jonkinlainen malli Matin hypyn radasta ja tehdään siltä pohjalta teos. Kaiken kaikkiaan kaikki edellä esiin nostetut mielipiteet liittyvät eri tavoin kysymyksiin siitä, kenelle muistomerkki oikeastaan tehdään ja kenellä on valta päättää, mitä pidetään hyvän maun mukaisena ja/tai muistamisen tarkoituksena palvelevana julkisena taiteena.

4. **Matin säätiö tai vastaava tukemaan nuoria mäkikotkia ja kotkattaria!” Muunlaisen muistomerkin tai muistelutavan kannattajat**

Ehdotetut luonnokset ja ylipäätään idea abstraktimmasta muistomerkistä sai myös kannattajansa. Varsinkin moni itse taiteen kentällä uraa tekevä kannatti tällaista ratkaisua:

“En kannata näköispatsasta. Muistomerkki voisi mielestäni olla abstrakti. Mäenlaskuun ja mäkihyppyyn se voisi liittyä, mutta sitä teemaa voi lähestyä monella tavalla. Muistomerkin pieni osa voisi olla Laajavuoressa ja keskeisin osa keskustassa.”

– Jussi Heikkilä, kuvanveistäjä⁸⁶

“Matti Nykänen oli iso persoona. Teoksen on oltava poikkeava, persoonallinen, vauhdikas ja lentävä. Nämä adjektiivit tulevat äkkiseltään mieleen. Työn ei tarvitse olla esittävä. Nykyaide mahdollistaa paljon. Hyvä paikka olisi esimerkiksi Harjulla.”

– Samuli Alonen, kuvanveistäjä⁸⁷

“Muistomerkki voisi ilman muuta olla abstraktimpi työ. Nykäselle voisi sopia hauska ja värikäs muistomerkki. Luulen, että Nykänen voisi itsekin sellaisesta tykätä. Muistomerkki sopisi paikkaan, jossa ihmisetkin liikkuvat.”

– Riitta Uusitalo, kuvanveistäjä⁸⁸

⁸⁶Keskisuomalainen, 5.3.2019.

⁸⁷Keskisuomalainen, 5.3.2019.

⁸⁸Keskisuomalainen, 5.3.2019.

“Samuli Alonen olisi kohdallaan Nykäsen muistoteos työstäjäksi. Lopputulos takuuvarmasti tyylikäs. Löytäisi persoonan esiin.”

- Samulia seurannut vuosia⁸⁹

“Voi, voi ja voi! Kyllä taas ovat konservatiiviset änkyrät asialla. Höyhen on loistava ehdotus, jonka toivon toteutuvan.”

- Maire Vidgrén⁹⁰

“Nykäsen patsas Rantaväylän vierustalle Suuren Kompassin lähelle, niin kaupunkimme ohi ajavat turistitkin näkevät sen. Aiheena mäkisukset.”

- Tai lentoon pyrähtävä kotka⁹¹

“Näköispatsaassa on sateessa koko ajan tippa nenänpäässä.”

- Mau⁹²

Nimimerkillä “Pysti ja sukset” oli ehdottaa Sibelius-monumentin kaltaista kompromissia:

“Nykäsen muistomerkin ei tarvitse olla joko näköis- tai ei-näköis, kuten ei Sibelius-monumentinkaan.”

- Pysti ja sukset⁹³

Hiihtoliiton entinen päävalmentaja Kari-Pekka Kyrö ehdotti, että rakennettava uusi Hippoksen urheilukeskus voitaisiin nimetä Matti Nykäsen urheilukeskukseksi urheilupuistoksi.⁹⁴ Keski-suomalaisen lukijoiden keskuudessa Hipposta ei välttämättä nähty sopivimpana paikkana muistomerkillä, mutta ajatus urheilukeskuksesta toistui muutamaan otteeseen:

“Hippos ei liity Matti Nykäseen mitenkään. Hyppyrimäki on hänen nimelleen. Talon sai Nisulasta.”

- Saavutuksista yli 30v.⁹⁵

⁸⁹Keskisuomalainen, 9.3.2019.

⁹⁰ Keskisuomalainen, 29.11.2019.

⁹¹Keskisuomalainen, 16.3.2019.

⁹² Keskisuomalainen, 6.12.2019.

⁹³ Keskisuomalainen, 5.12.2019.

⁹⁴Keskisuomalainen, 6.2.2019.

⁹⁵Keskisuomalainen, 13.2.2019.

“Laajavuoren alueen kehittämisen jälkeen nimeksi Matti Nykäsen urheilupuisto. Rytökärpänpesä arv. kuntoon!”

- KöyhäR⁹⁶

“Nykäselle reliefi Liikuntatieteellisen seinälle, siellähän on mäkihyppyäkin tutkittu.”

- Ja tutkitaan⁹⁷

“Matin muistolle patsas tai urheilukeskus. Päästäkää Matti etes hautaan ilman mediakohua. Paras kunnioitus maailman parhaalle mäkihyppäjälle.”

- Matti kaipasi rauhaa⁹⁸

“Laajavuoren hyppymäki on jo lähes valmis muistomerkki Matille. Muraali Matista sen kylkeen näköiskuvana. Paikkakin oikea.”

- Vinkitär⁹⁹

Esitettiin myös ajatuksia siitä, että materiaalisen muistomerkin sijaan perustettaisiin rahasto nuoria urheilijoita tukemaan. Tällöin Nykästä voitaisiin kunnioittaa auttamalla tulevia “mäkikotkia” nousuun urallaan:

“Olisikohan Matin nimeä kantavasta rahastosta enemmän iloa tuleville urheilijoille kuin patsaasta.”

- EP¹⁰⁰

“Matin muistomerkiksi säätio joka avustaisi lupaavia mäkihyppyä harrastavia nuoria.”

- Ei patsaita¹⁰¹

“Nimim. Ei patsaita. Samaa mieltä. Matin säätio tai vastaava tukemaan nuoria mäkikotkia ja kotkattaria!”

- Tuki tarpeen!¹⁰²

⁹⁶Keskisuomalainen, 16.2.2019.

⁹⁷Keskisuomalainen, 13.2.2019.

⁹⁸Keskisuomalainen, 14.2.2019.

⁹⁹Keskisuomalainen, 19.2.2019.

¹⁰⁰Keskisuomalainen, 14.2.2019.

¹⁰¹Keskisuomalainen, 5.4.2019.

¹⁰²Keskisuomalainen, 9.4.2019.

“Kunnioitetaan M. Nykästä hankkimalla kouluille liikuntavälineitä patsaan hinnalla.”

- Kaikki liikkumaan¹⁰³

Monia muunlaisia ehdotuksia muistamiseen tuli laidasta laitaan:

“Matista näytelmä teatteriin.”

- Turistit Nykäskylään¹⁰⁴

“Nyt lakialoite vetämään kansallissankari Matti Nykäselle pitää saada oma liputuspäivä.”

- Nimiä tulee allekirjoitukseen¹⁰⁵

“Patsaan sijasta Matti Nykäselle voisi tehdä muraalin keskustan talon seinään.”

- UK¹⁰⁶

“Finnair maalauta yhdenkoneen pyrstö ja nimeä Matti Nykäsen koneeksi. The Flying fins still go strong!”

- JP¹⁰⁷

“Matille 'Ikuinen tuli' muistomerkiksi Laajavuoren hyppyrinän huipulle. Voidaan toteuttaa edullisena led-ratkaisuna.”

- Mika Nousiainen¹⁰⁸

“Nykäsen mäkisuksien kultaus, mitalit ja muotokuva vitriiniin.”

- Visio¹⁰⁹

“Nykäsenmäen valaisu syyspimeiltä kevääseen. Upea maamerkki.”

- Muuta ei tarvita¹¹⁰

¹⁰³Keskisuomalainen, 14.3.2019.

¹⁰⁴Keskisuomalainen, 6.2.2019.

¹⁰⁵Keskisuomalainen, 6.2.2019.

¹⁰⁶Keskisuomalainen, 5.3.2019.

¹⁰⁷Keskisuomalainen, 6.3.2019.

¹⁰⁸Keskisuomalainen, 10.3.2019.

¹⁰⁹Keskisuomalainen, 14.3.2019.

¹¹⁰Keskisuomalainen, 16.3.2019.

“Muistomerkki kaikille menestyneille talviurheilijoille yhteisenä, lisätään kullekin nimilaatta Nykänen, Lajunen, Heikkinen...”

– Kannustaa¹¹¹

“Matin patsasta ei kannata sitoa yhteen paikkaan. Hänestä voisi tehdä mäkitokkadronen.”

– Idea¹¹²

“Jyväskylään oma Kolmen 'Sepän' patsas. Hahmoina kaikkien tuntemat Matti, Tare ja Reiska.”

– Palstatilallinen¹¹³

Kuten monesta mielipiteestä on jo käynyt ilmi, melkeinpä muistomerkin muotoa yleisemmin ihmiset ilmaisivat mielipiteensä siitä, minne veistos tulisi sijoittaa. Paikalla todellakin oli merkitystä: sen tulisi olla jossakin, mikä liittyy jollakin tapaa Nykäseen tai kuvastaa häntä, mutta samalla paikan tulisi olla sellainen, missä mahdollisimman moni teoksen näkisi.

“Nykäsen patsas keskeiselle paikalle kaupunkia, Harjun portaiden juureen. Paikka kuvastaa mäkeä ja portaat vertauskuvana.”

– Kuinka Matti on portaita kiivennyt¹¹⁴

Sivuseikkana todettakoon, että joulukuun 4. päivä tietokirjailija Kimmo Sorko kirjoitti Keski-suomalaisen mielipidepalstalla hiukan pidemmän kirjoituksen otsikolla “Matti Nykäselle muistokivi – ja patteristolle myös”. Hänen pääviestinsä oli se, että Sillan patteriston sotaveteraanit ansaitsivat muistomerkin ja Nykäs-keskustelu toimi sopivana lähtökohtana aiheelle.¹¹⁵ Nykäsen muistomerkin kannalta tämä ei ollut välttämättä ihan niin keskeinen kirjoitus koska Sorkon tavoite oli perustella muistomerkkiä veteraaneille, mutta se on silti hyvä mainita. Tämä on esimerkki siitä, kuinka Nykäsen muistomerkin ympärillä pyörivä keskustelu inspiroi ihmisiä laajemmin pohtimaan ympäristönsä kulttuuriperintöä, tai ainakin tuomaan mielipiteensä esiin hedelmällisenä ajankohtana, kun muutkin ovat aiheperiistä kiinnostuneita.

¹¹¹Keskisuomalainen, 17.3.2019.

¹¹²Keskisuomalainen, 26.3.2019.

¹¹³Keskisuomalainen, 9.7.2019.

¹¹⁴Keskisuomalainen, 9.3.2019.

¹¹⁵ Keskisuomalainen, 4.12.2019.

5. “Nykäsellähän on jo oma kaupunginosa Mäki-Matti.” Ne, jotka eivät pidä muistomerkkiä tarpeellisena

Kaikki eivät pitäneet muistomerkkiä tarpeellisena. Muistomerkin vastustajat perustelivat kantaansa joko kiinnittämällä huomion Nykäsen urheilu-uran ulkopuolisiin edesottamuksiin (todeten, ettei hän toimintansa vuoksi ansaitse muistomerkkiä), tai sitten nostamalla esiin maamerkkejä tai kunnianosoituksia, joita Nykäsellä jo suorasti tai epäsuorasti oli (jolloin hän ei tarvitsisi lisää materiaalista kunnioitusta). Monia kirjoittajia yhdisti turhautuminen Nykäsen “henkilökulttiin” ja siihen, kuinka hänen nimensä oli kaikkien huulilla.

“Matin ja Sinuhen saavutuksista ei voi puhua samana vuonnakaan! Ja Mattiko olisi itse kerjännyt patsasta tänne?”

- Uskoo ken tahtoo!¹¹⁶

“Uskallan sanoa, että mainio mäkimies Matti ei muutoin kelpaa lasten, nuorten eikä aikuisten esikuvaksi.”

- Tasajalka¹¹⁷

“Vainajan muisto ja urheilijan muisto eivät korreloi.”

- Surusaatto¹¹⁸

“Matinkuja-kadunpätjän nimi riittää tähän henkilöpalvontaan.”

- Joku tolkkua¹¹⁹

“Nykäsellähän on jo oma kaupunginosa Mäki-Matti.”

- Kokonainen alue¹²⁰

“Patsas vaan kaikille jyväsyläläisille linnankundeille Pääsiäissaaren malliin.”

- Mölökä¹²¹

¹¹⁶ Keski-suomalainen, 10.2.2019

¹¹⁷ Keski-suomalainen, 13.2.2019.

¹¹⁸ Keski-suomalainen, 14.2.2019.

¹¹⁹ Keski-suomalainen, 14.2.2019.

¹²⁰ Keski-suomalainen, 18.2.2019.

¹²¹ Keski-suomalainen, 22.2.2019.

“Matti Nykänen, mattinykänen mattinykänen mattinykänen mattinykänenmattiny...”

- känenmattinykä...¹²²

“Matti Nykäsellä on jo mahtava muistomerkki oma hyppymäki.”

- Pidetään kunnossa ei muuta¹²³

“J-kylän patsastoimikunta: Tulkaa meille katsomaan patsaan mallia, koolla on väliä.”

- Kim Jong-Un¹²⁴

Nimimerkki “Huihai” huomautti huumorin varjolla, että muistomerkki kuin muistomerkki joutuu aina sellaisten olosuhteiden armoille, jotka voivat vähentää sen arvoa:

“Matin patsaalle käy kuten muidenkin: koirat kusee jalustaa ja lokit sekä pulut kakki päähän.”

- Huihai¹²⁵

Muutammat ehdottivat, että muistomerkkiin varatut rahat käytettäisiin johonkin yhteiskunnallisesti tärkeään. Nämä mielipiteet eroavat edellisessä luvussa esiin nostetuista kannanotoista siinä, että näissä ei edellytetä tukemisen kohteen liittyvän Nykäseen mitenkään tai kunnioittavan häntä millään tavalla, vaan että ohjattaisiin rahat kokonaan eri tarkoitukseen kuin Nykäsen muistamiseen.

“Jos johonkin Jkl:n julkiseen kulttuuriin kolehti kerättäis niin roponi antaisin Ilmailumuseolle.”

- Shortcourse67¹²⁶

“100 tuhatta Nykäsen patsaaseen? Pitäisikö päättäjien vaihtaa virkaa!? Sekin vähävaraisten lapsiperheiden harrastuksen tukemiseen.”

- Ihmettelevä¹²⁷

“Valaistu hyppymäki on arvokas muistomerkki Matti Nykäselle. Uuteen teokseen varatut rahat yläasteen luokkahengen muodostamiseen.”

- Olva¹²⁸

¹²² Keski-suomalainen, 23.2.2019.

¹²³ Keski-suomalainen, 13.3.2019.

¹²⁴ Keski-suomalainen, 15.3.2019.

¹²⁵ Keski-suomalainen, 17.3.2019.

¹²⁶ Keski-suomalainen, 12.4.2019.

¹²⁷ Keski-suomalainen, 28.6.2019.

¹²⁸ Keski-suomalainen, 21.10.2019.

Jotkut, kuten nimimerkki “Arvot” kirjoittivat, että muistomerkit ja palvomiset henkilön kuoltua tuntuivat tekopyhältä ja tarpeettomalta:

“Riittää jo Matin patsasjutut. Olisitte antaneet arvon ja patsaat henkilön eläessä. Ulkokultaista on arvon antaminen poismenon jälkeen.”

– Arvot¹²⁹

“Onkohan Matin omaisilta kysyty mielipidettä patsas ym. muistamisessa?”

– Mummo¹³⁰

“Matti oli maailman paras mäkihyppääjä – mutta tämä henkilönpalvonta on naurettavaa ja hänen muistolleen sopimatonta.”

– Wille¹³¹

“Matti Nykäsen patsashanke turha. Olympiasymboli hautakiveen riittää.”

– Mielipide tämäkin¹³²

6. Päätäntö

Selkeä enemmistö julkaistuista mielipiteistä kannatti muistomerkin pystyttämistä. Abstraktin muistomerkin puolesta selvästi mielensä ilmaisi vain muutama henkilö, heistä suurin osa itse taiteilijoita ja omalla nimellään puhuen. Näköisveistoksen kannattajat olivat paljon äänekkäämpiä mielipiteissään, ja heidän kirjoituksiaan julkaistiin runsaasti. Kaikkein tyypillisin kysymys muistomerkkiasiansa ei kuitenkaan vaikuttanut olevan se, millainen teoksen pitäisi loppujen lopuksi olla, vaan se, minne se pystytettäisiin. Sijainnin haluttiin yhtäältä liittyvän jotenkin Nykäseen ja toisaalta olevan hyvin ihmisten saavutettavissa, jotta teoksella olisi mahdollisimman suuri näkyvyys. Vaikka eriäviä ajatuksia ilmeni, hallitseva narratiivi tuntui olevan urheilijasankari Matti Nykäsen tarina, joka haluttiin ikuistaa inspiraatioksi tuleville urheilijoille ja ylpeydenaiheeksi Jyväskylälle ja koko Suomelle.

¹²⁹ Keski-suomalainen, 21.3.2019.

¹³⁰ Keski-suomalainen, 1.4.2019.

¹³¹ Keski-suomalainen, 6.11.2019.

¹³² Keski-suomalainen, 3.12.2019.

Jonkin verran mielipiteissä kiinnitettiin huomiota siihen, millä tavalla päätös muistomerkestä tehtäisiin. Äänestys osoittautui suosituksi, ja moni vaatikin, että kansan mielipiteen pitäisi vaikuttaa päätökseen. Varsinkin näköisveistoksen kannattajissa oli niitä, jotka vetosivat siihen, että Nykäsen omilla ja hänen omaistensa toiveilla tulisi olla merkittävää painoarvoa päätöksenteossa. Muutama kyseenalaisti, miksi muistomerkkiryhmä koostui naisista; nämä henkilöt kokivat, että tasa-arvon nimissä mukana tulisi olla myös miehiä, etenkin, kun kyse oli urheilijan muistomerkestä. Tämä pohdinta muodosti oman pienen sivuraiteensa muistomerkkikeskusteluun.

On huomioitava, että tässä oli vain vajaan vuoden otos yhden sanomalehden julkaistuista mielipiteistä; tutkimustuloksiin olisi voinut vaikuttaa, jos olisi esimerkiksi tarkasteltu useampaa lehteä. Joka tapauksessa tämä katsaus antaa hyvää viitettä siitä, millaisia mielipiteitä jyvaskyläläisillä oli Nykäsen muistomerkestä vuonna 2019.

Kaikkia näitä seikkoja olennaisempaa on kuitenkin kysyä, mitä nämä huomiot kertovat urheilun merkityksestä kansakunnan identiteetin merkityksellistäjänä ja monumenttitraditiosta ylipäätään. Urheilulla on suuri rooli kansallisen identiteetin ja yhteenkuuluvuuden tunteen rakentamisessa; ajatellaanpa vaikkapa sitä riemua ja julkista juhlintaa, mikä on aina seurannut Suomen voitettua jääkiekon maailmanmestaruuden. Vaikka urheilijat ovat ne, jotka tekevät kilpailusuorituksensa, he edustavat kansainvälisissä kisoissa maataan, ja siten heidän menestyksensä tuo kunniaa koko valtiolle. Ihmiset voivat samaistua tähän onnistumisen tunteeseen: meidän urheilijamme ovat hyviä tässä, ja minäkin saan iloa tästä yhteisestä menestyksestä.

Monumenttitraditiolla taas on hyvin pitkät juuret kuten Lähdesmäkikin muistutti: jo muinaisista ajoista saakka on pystytetty julkisia muistomerkkejä, jotta tulevat sukupolvet muistaisivat sen, mitä pystytysajankohdalla koettiin tärkeäksi välittää eteenpäin. Vuoden 2019 Jyväskylässä oltiin enimmäkseen yhtä mieltä siitä, että huippu-urheilija Matti Nykäsen tarina on ikuistamisen arvoinen, mutta mielipiteet erosivat siinä, millä tavalla tämä ilmiö olisi oikeaoppisinta tallettaa. Tärkeäksi Nykäsen muistomerkki koettiin paitsi Jyväskylän myös koko Suomen imagon ja urheiluhistorian kannalta, ja siksi usein nostettiin esille, että muistomerkin tulisi olla paitsi oikeanlainen (mitä se itse kullekin tarkoitti), myös edustavalla sijainnilla.

Vaikka päätös muistomerkestä oli tarkoitus tehdä helmikuussa 2020, nyt tätä kirjoittaessa maaliskuussa 2020 asia on edelleen työn alla. Arvioidaan, että päätös tehdään aikaisintaan loppukeväästä. Kaupunki on myös ilmoittanut tutkivansa mahdollisuutta täydentää muistomerkkiä

näköisveistoksella.¹³³ Jo Hiltusen täytyi aikanaan täydentää muistomerkkiluonnostaan lisäämällä teokseen näköisreliefi Sibeliuksesta.¹³⁴ Siinä mielessä olisi tavallaan perinteiden mukaista, jos myös Nykänen saisi abstraktin muistomerkin oheen näköisteoksen; ei tarvitsisi valita taideteoksen ja näköispatsaan välillä. Sitä voisi pitää kompromissina, joka tyydyttäisi sekä modernin taideteoksen että perinteisen näköisveistoksen vaatijat – joskin koskaan on mahdotonta miellyttää kaikkia. Se, että Nykäsen muistomerkki herättää niin paljon keskustelua ja kiinnostusta kertoo siitä, että aihe on läheinen ja tärkeä monelle, osa yksilöiden kokemusmaailmaa mutta samalla myös Jyväskylän ja Suomen urheiluhistoriaa.

¹³³ Kaski, 2020. Yle.fi.

¹³⁴ Karjalainen, Lampinen, Wessman, 1998. 47-50.

7. Lähteet

7.1. Alkuperäislähteet:

Keskisuomalainen, vuosikerta 2019.

Jyväskylän kaupunki: kuvat muistomerkkiluonnoksista.

7.2. Kirjallisuus

Kaski, Heli (4.2.2020). Matti Nykäsen muistokonsertti on jälleen lykkäätynyt – myös muistomerkkihanke on edelleen työn alla. Yle.fi. <https://yle.fi/uutiset/3-11191310> (luettu: 18.3.2020).

Karjalainen, Tuula, Lampinen, Maria, Wessman, Kerttuli (1998). Eila Hiltusen Sibeliusmonumentti Passio Musicae. Helsinki, Helsingin kaupungin taidemuseo.

Kivistö, Sari, Riikonen, H.K. (2009). Taiteiden asema antiikin aikana. Kulttuuri antiikin maailmassa, toim. Mika Kajava, Sari Kivistö, H.K. Riikonen, Erja Salmenkivi, Raija Sarasti-Wilenius. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Lindfors, Jukka, Jegorow, Sirpa (19.11.2008). Postimerkki Matti Nykäsestä. Yle Elävä arkisto, Yle.fi. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/11/19/postimerkki-matti-nykasesta> (luettu 24.3.2020.)

Lähdesmäki, Tuuli (2006). Identiteettikäsitteen siirtymiä monumenttitutimuksessa. Aika ja identiteetti: katsauksia yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle. s. 346-371.

Lähdesmäki, Tuuli (2007). Kuohahdus Suomen kansan sydäimestä: henkilömonumentti diskursiivisena ilmiönä 1900-luvun lopun Suomessa. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

Seppälä, Antti (26.11.2019). Liki 16000 äänesti Matti Nykäsen muistomerkistä, yleisön suosikki on Suksess, työryhmän Höyhen – ja näköispatsastakin vielä pohditaan. Yle.fi. <https://yle.fi/uutiset/3-11088198> (luettu 24.4.2020.)

Teronen, Arto, Vuolle, Jouko (2019). Urheilun unelmia ja urotekoja: kiveen hakatut. Helsinki, Kirjapaja.

Vilkuna, Janne. Museoiden valikoiva muisti. Kalevalaseuran vuosikirja 85. s. 177-178. Jyväskylä 2007.

Virtapohja, Kalle (2017). Mies josta tehtiin patsas: Paavo Nurmen ennätykset, maine ja perintö. Jyväskylä, Docendo.